

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 9, Αρ. 6B (2017)

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Τόμος 6, Μέρος Β

Πρακτικά

9^ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή
& εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Αθήνα, 23 – 26 Νοεμβρίου 2017

Ο Σχεδιασμός της Μάθησης

Επιμέλεια
Αντώνης Λιοναράκης
Σύλβη Ιωακειμίδου
Μαρία Νιάρη
Γκέλη Μανούσου
Τόνια Χαρτοφύλακα
Σοφία Παπαδημητρίου
Άννα Αποστολίδου

ISBN 978-618-5335-01-4
ISBN SET 978-618-82258-5-5

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Προσαρμογή εκπαιδευτικού υλικού για ενήλικες
πρόσφυγες: βασικά ζητήματα σχεδιασμού &
ανάπτυξης υλικού

Άννα Αποστολίδου, Antonia-Maria Hartofylaka

doi: [10.12681/icodl.1387](https://doi.org/10.12681/icodl.1387)

**Προσαρμογή εκπαιδευτικού υλικού για ενήλικες πρόσφυγες: βασικά ζητήματα
σχεδιασμού & ανάπτυξης υλικούⁱ**

**Adaptation of training material for adult refugees: major challenges in
educational planning and development**

Άννα Αποστολίδου

Καθηγήτρια-Σύμβουλος ΕΑΠ
Δρ. Κοινωνικής Ανθρωπολογίας
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
annapostolidou@eap.gr

Αντωνία-Μαρία Χαρτοφύλακα

Καθηγήτρια-Σύμβουλος ΕΑΠ
Δρ. ΑεξΑΕ
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
thartofylaka@digimagix.gr

Abstract

The article presents and analyzes the challenges faced in the process of designing educational material in the context of cultural adaptation of distance learning for adult refugees who reside in Greece. The presentation is based on an interdisciplinary research carried out in the framework of the project P.R.E.S.S. (Provision of Refugee Education and Support Program) and in particular the subsequent implementation of the actions 21 and 22 of the project, which aim at adapting existing educational material to meet the needs and social conditions of the target population. In particular, the presentation examines issues of educational and cultural adaptation of material focusing mainly on the following questions:

- a) how the educational content can better respond to the conditions of mobility and the emergency faced by many trainees;
- b) how the educational material, through diverse and diverse activities, meets the diverse needs of large audiences in distance learning (gender, age, ethnicity, etc.);
- c) which factors influenced the choice of the edited material as it is a "first" meeting of trainees with the European education system and
- d) what role did the access of learners to technological infrastructure have in designing the form and content of the educational material.

The results of the implementation of the action and the feedback from a layered sample of adult refugees will inform the redesign and the widening of theoretical approach of the project.

Keywords: *refugee education, instructional adaptation, education in emergency situations*

Περίληψη

Το άρθρο παρουσιάζει και αναλύει τις προκλήσεις που αντιμετωπίστηκαν κατά τη διαδικασία σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού στο πλαίσιο πολιτισμικής προσαρμογής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για ενήλικες πρόσφυγες που διαμένουν στην Ελλάδα. Η παρουσίαση βασίζεται σε διεπιστημονική έρευνα που διεξάγεται στο πλαίσιο του έργου P.R.E.S.S (Παροχή Προγράμματος Εκπαίδευσης και Υποστήριξης για τους Πρόσφυγες) και συγκεκριμένα στην επακόλουθη εφαρμογή των δράσεων 21 και 22 του έργου, οι οποίες στοχεύουν στην προσαρμογή προϋπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού ούτως ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις κοινωνικές

συνθήκες του πληθυσμού-στόχου. Ειδικότερα, η παρουσίαση εξετάζει ζητήματα εκπαιδευτικής και πολιτισμικής προσαρμογής του υλικού με κύρια εστίαση στα παρακάτω ερωτήματα:

α) πώς μπορεί να ανταποκριθεί καλύτερα το εκπαιδευτικό περιεχόμενο στις συνθήκες της κινητικότητας και της έκτακτης ανάγκης που αντιμετωπίζουν πολλοί εκπαιδευόμενοι,

β) πώς μπορεί το εκπαιδευτικό υλικό, μέσα από διαβαθμισμένες και ποικίλες δραστηριότητες, να ανταποκριθεί στις διαφορετικές ανάγκες που παρουσιάζουν τα μεγάλα ακροατήρια στην εξ αποστάσεως μάθηση (φύλο, ηλικία, εθνότητα κοκ),

γ) ποιοι παράγοντες επηρέασαν την επιλογή του υπό επεξεργασία εκπαιδευτικού υλικού, δεδομένου ότι πρόκειται για μια «πρώτη» συνάντηση των εκπαιδευόμενων με το ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα και

δ) ποιο ρόλο κατείχε η πρόσβαση σε τεχνολογικές δυνατότητες των εκπαιδευόμενων στον σχεδιασμό της μορφής και του περιεχομένου του εκπαιδευτικού υλικού.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής της δράσης και της ανατροφοδότησης που θα προκύψει από διαστρωματομένο δείγμα ενηλίκων προσφύγων πρόκειται να πληροφορήσουν τον επανασχεδιασμό και τη θεωρητική προσέγγιση του εγχειρήματος.

Λέξεις-κλειδιά: εκπαίδευση προσφύγων, προσαρμογή εκπαιδευτικού υλικού, εκπαίδευση σε κατάσταση ανάγκης

Εισαγωγή: Η αναγκαιότητα της παροχής εκπαίδευσης σε ενήλικες πρόσφυγες

Όπως προκύπτει από την επιτόπια έρευνα του P.R.E.S.S. και από συνομιλίες με φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο, η εκπαίδευση προσφύγων, που από το 2015 και μετά αποτελεί ένα από τα βασικά ζητήματα της πρόσφατης προσφυγικής «κρίσης», παρουσιάζει ένα διακριτό κενό: την προσφορά προγραμμάτων με στοιχειώδη σχεδιασμό και συνέπεια που να απευθύνονται σε νεαρούς και ενήλικες πρόσφυγες. Ο βασικός λόγος για αυτή την έλλειψη εντοπίζεται στο γεγονός ότι ο όρος «εκπαίδευση» νοηματοδοτείται κυρίως σε συνάρτηση με μικρότερες ηλικίες (και συχνά παρουσιάζεται ως ταυτόσημος με την υποχρεωτική εκπαίδευση). Η παροχή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για μεγαλύτερες ηλικίες (άνω των 16 ετών) για αραβόφωνους και φαρσόφωνους άνδρες και γυναίκες περιορίστηκε στην πρώτη φάση, κατά την οποία οι ΜΚΟ είχαν τον πρώτο λόγο για την εκπαιδευτική απασχόληση των νεοφερμένων πληθυσμών, σε άτυπες δράσεις για υποστήριξη και ενδυνάμωση και σε διάφορων μορφών –συνήθως αποσπασματικά– μαθήματα γλώσσας.

Στη δεύτερη φάση (από τα μέσα του 2016), κατά την οποία το Υπουργείο Παιδείας ανέλαβε την πιο οργανωμένη εκπαιδευτική μέριμνα, και μέσα σε ένα αμύχανο ευρωπαϊκό τοπίο για την ένταξη των προσφύγων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και μεταδευτεροβάθμια κατάρτιση, πάλι τα προγράμματα για νέους και ενήλικες πρόσφυγες δεν έτυχαν ιδιαίτερης φροντίδας.

Το αποτέλεσμα αυτού του αιτιολογημένου κενού ήταν αφενός η συνεχιζόμενη απραξία των ενηλίκων μέσα σε μια καθημερινότητα που ούτως ή άλλως χαρακτηρίζεται από αστάθεια (λόγω μετακινήσεων) και από μειωμένη δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού των ανθρώπων (αδυναμία να καθορίσουν οι ίδιοι τις ρουτίνες, την κάλυψη των βασικών και δευτερογενών αναγκών τους αλλά και της μελλοντικής πορείας τους).

Αφετέρου, διαπιστώθηκε η αδυναμία των γονιών να παρακολουθήσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά τους στη σταδιακή τους ένταξη σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και η παρεπόμενη αποδυνάμωσή τους στο γονεϊκό ρόλο, επομένως η εκπαιδευτική και κοινωνική υποστήριξη των ενηλίκων διαφάνηκε να σχετίζεται άμεσα και με αυτό το σημείο. Σε ένα τρίτο επίπεδο, και καθώς μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι η μετεγκατάστασή τους μπορεί να καθυστερήσει πολύ ή να μην είναι καθόλου εφικτή, προέκυψε το αίτημα για μόρφωση ατόμων που είχαν διακόψει τις σπουδές τους ή η ανάγκη μεγαλύτερων ανθρώπων για κατάρτιση και συνεχιζόμενη μάθηση.

Σε αυτό το υπό διαμόρφωση εθνικό και υπερεθνικό τοπίο, το έργο PRESS προσανατολίστηκε στη δημιουργία ευέλικτων προγραμμάτων για ενήλικες με στόχο την εκπαιδευτική τους ενδυνάμωση, τη σταδιακή κοινωνική τους ενσωμάτωση αλλά και την εφαρμογή πειραματικών προσεγγίσεων που θα προσφέρουν αξιόπιστα εμπειρικά πορίσματα σχετικά με τη χάραξη μιας μεσοπρόθεσμης εκπαιδευτικής στρατηγικής για ενήλικες πρόσφυγες.

Πολιτισμική προσαρμογή εκπαιδευτικού υλικού

Εκτός από τα ποικίλα γλωσσικά και υποστηρικτικά εργαλεία που αναπτύχθηκαν από το συγκεκριμένο έργο, επιλέχθηκε επίσης η προσέγγιση της πολιτισμικής προσαρμογής προϋπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού, αξιοποιώντας το πλαίσιο της διδακτορικής έρευνας που αναπτύσσεται στο ΕΑΠ στο αντικείμενο της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, και η προσφορά ενός βραχέος προγράμματος (short course) στα αραβικά και στα φάρσι, το οποίο θα λειτουργήσει σαν πιλοτική αποτύπωση των προοπτικών και των αδυναμιών του συγκεκριμένου μοντέλου.

Συνοπτικά, η πολιτισμική προσαρμογή υλικού είναι η διαδικασία προσαρμογής του εκπαιδευτικού περιεχομένου που προορίζεται για ετερογενείς ομάδες εκπαιδευόμενων, μέσω της ενσωμάτωσης στοιχείων της κουλτούρας, της γλώσσας, της εθνότητας, συνολικά της ιδιαίτερης κληρονομιάς τους. Αυτή η διαδικασία αναγνωρίζει επίσης τις ιδιαίτερες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, στις οποίες βρίσκονται οι ομάδες των εκπαιδευόμενων, στις οποίες απευθύνεται το υλικό.

Δεδομένης της μεγάλης παραγωγής σύγχρονου και ποιοτικού υλικού που είναι διαθέσιμο σήμερα, η αξιοποίηση των διαδικασιών πολιτισμικής προσαρμογής είναι κρίσιμης σημασίας δεδομένου ότι:

- α) εξασφαλίζει την αξιοποίηση «έτοιμου» εκπαιδευτικού υλικού και το καθιστά διαθέσιμο με ταχύτητα και αξιοπιστία σε μεγαλύτερες πληθυσμιακές ομάδες,
- β) επικεντρώνεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες πιο «παραμελημένων» ή «περιθωριοποιημένων» ομάδων που τείνουν να παραμένουν στις παρυφές του εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος,
- γ) αμβλύνει την τάση μαζικοποίησης που κυριαρχεί στα σύγχρονα μοντέλα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, με την εκλέπτυνση εννοιών και εργαλείων που εξυπηρετούν τη μαζική αλλά στοχευμένη ικανοποίηση εκπαιδευτικών αναγκών και προσδοκιών.

Η σχετική θεωρητική συζήτηση έχει επεκταθεί πέρα από τα πλαίσια της εθνικής κουλτούρας (Adeoye & Wentling, 2007) προκειμένου να εντάξει και λεπτότερες αποχρώσεις της έννοιας του πολιτισμικού (εθνοτικού, έμφυλου, υποκουλτούρες κλπ). Στο ολοένα και οικουμενικότερο τοπίο των προγραμμάτων σπουδών που αναπτύσσονται, η έννοια της πολιτισμικής ποικιλομορφίας καταλαμβάνει σταδιακά κεντρικό τμήμα της συζήτησης (Denman-Maier, 2003), καθώς τα προφίλ και οι ανάγκες των εκπαιδευόμενων αποκλίνουν όλο και περισσότερο, δεδομένης της ετερογένειας των μεγάλων και συχνά μαζικών ακροατηρίων. Επιπλέον, η μερική

απομάκρυνση από μοντέλα εθνικής εκπαιδευτικής κουλτούρας και ο ανοικτός διάλογος μεταξύ διαφορετικών εθνικών συστημάτων (ιδιαίτερα στον χώρο της εξ αποστάσεως μάθησης) καθιστούν επιτακτική την ανάγκη αντιμετώπισης των νέων αναγκών που προκύπτουν σχετικά με τα ζητήματα που αδρά ονομάζουμε «εκπαιδευτική κουλτούρα» και «πολιτισμικό υπόβαθρο» των συμμετεχόντων.

Μέσα στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων αποδεικνύεται μάλιστα ότι πολιτισμικά στοιχεία υπήρχαν ανέκαθεν, εν μέρει άρρητα, ήδη ενσωματωμένα στον τρόπο συγκρότησης και ανάπτυξης των εκπαιδευτικών μοντέλων, εργαλείων και τρόπων διδασκαλίας· επομένως, τα μοντέλα της κουλτούρας (culture-based models) δεν αποτελούν κάτι καινούργιο στον χώρο της εκπαίδευσης ή της εκ αποστάσεως μάθησης (Young 2008).

Ένα μοντέλο που περιγράφει τη διαδικασία της πολιτισμικής προσαρμογής έχει αναπτυχθεί από την Edmundson (2007, 2010, 2013) και παρότι αποτέλεσε για χρόνια ένα από τα λίγα διαθέσιμα ολοκληρωμένα μοντέλα προσαρμογής, ο προσανατολισμός του κυρίως σε δυτικότροπα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, καθώς και σε εταιρική χρήση (Edmundson, 2009), αποτελούν βάσιμα μειονεκτήματα και ενισχύουν την ανάγκη μεγαλύτερης έρευνας προς την κατεύθυνση της διαπολιτισμικής έρευνας στην εξ αποστάσεως και της ανάπτυξης ευαίσθητων εργαλείων πολιτισμικής προσαρμογής.

Δεδομένου μάλιστα του πλήθους και της ποικιλίας των ανά τον κόσμο προσφερόμενων προγραμμάτων, η πρόταση για αξιόπιστη και αποτελεσματική πολιτισμική προσαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης παρουσιάζει, εκτός από θεωρητικό ενδιαφέρον, και μια προοπτική κοινωνικής παρέμβασης. Σε περιστάσεις, όπου κρίνεται απαραίτητη η ταχεία και ποιοτική προσφορά εκπαίδευσης σε μεγάλους πληθυσμούς (όπως είναι η περίπτωση των προσφύγων στην Ευρώπη), η προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών στις ανάγκες των νεοφερμένων ενηλίκων έχει δυνάμει το πλεονέκτημα της άμεσης πρόσβασης στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, χωρίς την προϋπόθεση του εκ νέου σχεδιασμού προγραμμάτων σπουδών βάσει των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των συγκεκριμένων πληθυσμών.

Σχεδιασμός και ανάπτυξη υλικού για ενήλικες πρόσφυγες που διαμένουν στην Ελλάδα

Μέσα από αυτό το πρίσμα, η επιλογή υπάρχοντος υλικού από προγράμματα σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και η δραστική τους αναδιαμόρφωση κρίθηκε ως μια πρόσφορη λύση, δεδομένης της κατάστασης επείγοντος που συχνά χαρακτηρίζει πολλές από τις παραμέτρους της εκπαίδευσης προσφύγων, τουλάχιστον μέχρι και σήμερα.

Στη συγκεκριμένη δράση του έργου PRESS, η προσαρμογή έγινε σε τρία επίπεδα, αναγνωρίζοντας τα βασικά χαρακτηριστικά των πληθυσμών-στόχων:

- Προσαρμογή στο ίδιο το εκπαιδευτικό περιεχόμενο
- Προσαρμογή στη γλώσσα (από ελληνικά σε ελληνικά και από ελληνικά σε φάρσι και αραβικά)
- Προσαρμογή στο μέσο παράδοσης της πληροφορίας και στο ψηφιακό περιβάλλον

Τα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν στη φάση του σχεδιασμού της Δράσης ήταν:

Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την επιλογή του υπό επεξεργασία εκπαιδευτικού υλικού;

1. Πώς μπορεί να ανταποκριθεί καλύτερα το εκπαιδευτικό περιεχόμενο στις συνθήκες της κινητικότητας και της έκτακτης ανάγκης που αντιμετωπίζουν πολλοί εκπαιδευόμενοι;

2. Πώς μπορεί το εκπαιδευτικό υλικό να ανταποκριθεί στις διαφορετικές ανάγκες που παρουσιάζουν τα μεγάλα ακροατήρια στην εξ αποστάσεως μάθηση (φύλο, ηλικία, εθνότητα κοκ);
3. Ποιο ρόλο κατείχε η πρόσβαση σε τεχνολογικές δυνατότητες των εκπαιδευόμενων στον σχεδιασμό της μορφής και του περιεχομένου του εκπαιδευτικού υλικού;

Στη συνέχεια ακολουθούν ορισμένες προκαταρκτικές απαντήσεις που έδωσε η ομάδα σχεδιασμού και ανάπτυξης του υλικού στα παραπάνω ζητήματα.

Παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή του υπό επεξεργασία εκπαιδευτικού υλικού

Ο βασικός γνώμονας που επηρέασε την επιλογή του υλικού ήταν η προσφορά ενός εισαγωγικού μαθήματος στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, το οποίο θα λειτουργούσε ως μια «πρώτη» συνάντηση με το ευρωπαϊκό περιβάλλον. Το πρωτογενές υλικό, από το οποίο αντλήθηκε το εκπαιδευτικό περιεχόμενο αποφασίστηκε, έπειτα από μελέτη του συνόλου των Θεματικών Ενοτήτων (ΘΕ) των προγραμμάτων σπουδών του ΕΑΠ, και προέρχεται από τους τόμους των ΘΕ ΕΠΟ 10: «Γενική Ιστορία της Ευρώπης» (Ράπτης 1999α, Ράπτης 1999β, Μπερεγιάννη 2008) και ΕΠΟ 12: «Γενική Γεωγραφία, Ανθρωπογεωγραφία & Υλικός Πολιτισμός της Ευρώπης» (Λεοντίδου κ.ά. 2013). Το σκεπτικό αυτής της απόφασης βασίστηκε στην επιλεκτική παρουσίαση βασικών σταθμών στην ιστορία της Ευρώπης με έμφαση στην πολιτισμική ιστορία, στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής σκέψης, φιλοσοφίας και τέχνης, με ιδιαίτερη ευαισθησία στην επιλογή των ενοτήτων και στην παρουσίαση των ζητημάτων που σχετίζονται με μεταναστευτικά ρεύματα, με πολεμικές συρράξεις αλλά και με την ιστορική αφήγηση διαμόρφωσης των κεντρικών ευρωπαϊκών αξιών (ανεξιθρησκία, ατομικές ελευθερίες κοκ). Η τριβή με αυτές τις έννοιες και ιστορικές ζυμώσεις και η καλλιέργεια κριτικής σκέψης πάνω στην ούτως ή άλλως αμφιλεγόμενη έννοια του «ευρωπαϊκού πολιτισμού» αποτελεί το κύριο πρόταγμα της Δράσης 21, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο δίπολο γλώσσα-οπτικοποίηση (ζωντάνεμα του υλικού και έντονος εμπλουτισμός του κειμένου με εξωτερικές πηγές) και την αποφυγή συγκαταβατικών προσεγγίσεων των «αποδυναμωμένων» προσφύγων μέσω της εκπαιδευτικής και ψηφιακής τους ενδυνάμωσης.

Πώς μπορεί να ανταποκριθεί το εκπαιδευτικό περιεχόμενο στις συνθήκες της κινητικότητας και της έκτακτης ανάγκης;

Οι λιγοστές ερευνητικές προσεγγίσεις που εξετάζουν την εκπαίδευση σε καταστάσεις ανάγκης και με ειδική αναφορά στους πρόσφυγες (Hos 2016), επικεντρώνονται στην υποχρεωτική εκπαίδευση παιδιών και κάνουν λόγο για τη «χαμένη γενιά» μαθητών, κυρίως Συριακής καταγωγής (Deane 2016). Ωστόσο, οι μελέτες αυτές στο σύνολό τους υπογραμμίζουν την **αποσπασματικότητα** της εκπαιδευτικής εμπειρίας και τα γλωσσικά εμπόδια που προκύπτουν στην αντιμετώπιση των προκείμενων εκπαιδευτικών αναγκών (Dryden & Peterson 2015) και τονίζουν την **προσωρινότητα** των προσφερόμενων παρεμβάσεων ακόμα και σε χώρες που φιλοξενούν μεγάλους πληθυσμούς προσφύγων, όπως π.χ. η Τουρκία (Aras & Yasun 2015), στοιχεία που εν πολλοίς χαρακτηρίζουν και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Στο πλαίσιο της Δράσης 21, εκτός από την αρχική απόφαση για ευέλικτο και αποκλειστικά εξ αποστάσεως ψηφιακό υλικό, το οποίο θα μπορούν οι εκπαιδευόμενοι να συνεχίσουν να παρακολουθούν, ακόμα και αν μετεγκατασταθούν σε άλλο κέντρο φιλοξενίας ή ακόμα και σε άλλη χώρα, κεντρικό ζήτημα στον σχεδιασμό ήταν η ελκυστικότητα και υψηλή χρηστικότητα του υλικού. Δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες

αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα αστάθειας και στην πλειοψηφία τους έχουν ως αίτημα τη διασυννοριακή κινητικότητα, έχει αποδειχθεί ότι είναι επιρρεπείς στην εγκατάλειψη των σπουδών, επομένως η συγκεκριμένη απόφαση έγινε με γνώμονα να μην εγκαταλείψουν το αντικείμενο του προγράμματος. Το υλικό σχεδιάστηκε ούτως ώστε, πέρα από τα νέα ερεθίσματα που προσφέρει, να μπορεί να κινητοποιεί την πρότερη γνώση και το πολιτισμικό κεφάλαιο των εκπαιδευόμενων (μουσική, ιστορία, λαϊκός & υλικός πολιτισμός), ενώ έγιναν απόπειρες να ενταχθούν αισθητικά & ακουστικά στοιχεία από τις κουλτούρες καταγωγής των προσφύγων στο ίδιο το ηλεκτρονικό περιβάλλον μάθησης, αποφεύγοντας συστηματικά αναφορές σε στοιχεία του εκπαιδευτικού περιεχομένου που μπορεί να ανασύρουν τραυματικές και επώδυνες εμπειρίες. Κυρίως, όμως, δημιουργήθηκε ένα διευρυμένο δίκτυο online υποστήριξης σε τέσσερις γλώσσες και με διαφορετικές ειδικότητες και καταβάλλεται διαρκής προσπάθεια να υπάρχουν ορισμένα άτομα αναφοράς σε κάθε κέντρο φιλοξενίας, ώστε να αμβλυνθούν όσο γίνεται οι περιορισμοί που προκύπτουν από τις συνθήκες κατοικίας και καθημερινότητας των συμμετεχόντων.

Ζητήματα διαφορετικών αναγκών που παρουσιάζουν τα μεγάλα ακροατήρια στην εξ αποστάσεως μάθηση (φύλο, ηλικία, εθνότητα κοκ)

Με γνώμονα ότι το υλικό απευθύνεται σε νέους από 16 ετών και άνω και φιλοδοξεί να εμπλέξει γυναίκες εκπαιδευόμενες στον ίδιο βαθμό με τους άνδρες, το υλικό σχεδιάστηκε με πολλές εναλλακτικές δραστηριότητες, χωρίς να είναι υποχρεωτική η συμπλήρωσή τους από όλους. Αυτό ενθαρρύνει τόσο τη μη γραμμική επαφή με το υλικό, τη διαφοροποιημένη εμπλοκή των εκπαιδευόμενων ανάλογα με το ιδιαίτερο προφίλ τους, όσο και το σκέλος της εκπαιδευτικής ενδυνάμωσης που παραμένει βασικός στόχος της δράσης.

Σε αυτό το σκέλος δόθηκε ιδιαίτερο βάρος στη γλώσσα, ώστε να είναι απλή και κατανοητή αλλά χωρίς αίσθηση συγκατάβασης στις εκφωνήσεις και αξιοποιήθηκαν σύμβολα και εικονομηνύματα για την αμεσότερη κατανόηση των πληροφοριών και των ζητούμενων των ασκήσεων/δραστηριοτήτων. Δεδομένου ότι στη φάση συγγραφής της παρούσας ανακοίνωσης το πρόγραμμα βρίσκεται λίγο πριν το στάδιο της μετάφρασης του υλικού, όπου προβλέπεται να προκύψουν διάφορα ζητήματα γλωσσικής προσαρμογής, η ομάδα ανάπτυξης επιφυλάσσεται για την εξόρυξη περισσότερων δεδομένων που θα προκύψουν από τη φάση της γλωσσικής προσαρμογής.

Η πρόσβαση των εκπαιδευόμενων σε τεχνολογικές δυνατότητες και σχεδιασμός της μορφής και του περιεχομένου του εκπαιδευτικού υλικού

Ως προς τα μέσα, επιλέξαμε τον τρόπο αφήγησης της πολυμεσικής παρουσίασης με μεγάλο φάσμα προσφερόμενου οπτικοακουστικού υλικού, χρησιμοποιώντας ωστόσο και κειμενικά αρχεία (word, pdf), για να μπορέσουμε να σταθμίσουμε αργότερα (στην αξιολόγηση-ανατροφοδότηση) τους διαφορετικούς τρόπους, με τους οποίους λειτουργούν οι μορφές πληροφορίας και να εντοπίσουμε ενδεχόμενες προτιμήσεις σε ομάδες χρηστών.

Όπως έχει προκύψει από την επιτόπια παρατήρηση, η χρήση των διευρυμένων φορητών συσκευών (smartphones, tablets) αποτελεί μια εξαιρετικά δημοφιλή τεχνολογία σε νεαρούς και ενήλικες πρόσφυγες, λόγω της δυνατότητας δικτύωσης, επικοινωνίας με τις χώρες καταγωγής και επιθυμητής μετεγκατάστασής τους αλλά κι επειδή υπάρχουν πολυάριθμα applications (μετάφρασης, αναζήτησης) που δρουν υποστηρικτικά στην καθημερινότητα πολλών προσφύγων. Με αυτό το δεδομένο, το υλικό έχει σχεδιαστεί ώστε να είναι responsive, δηλαδή να ανταποκρίνεται καλά σε

μικρές ή μεγάλες συσκευές, και να δίνει εύκολη πρόσβαση σε εύχρηστες εξωτερικές ψηφιακές πηγές, δημιουργώντας έτσι μια εξατομικευμένη βιβλιοθήκη/ψηφιοθήκη για τον κάθε χρήστη ή χρήστρια.

Αναφορικά με ειδικότερα ζητήματα γλωσσικής-πολιτισμικής προσαρμογής, στην πλατφόρμα έχει ενσωματωθεί ένα online λεξικό βασικών όρων και ένα διαδικτυακό φόρουμ συζήτησης που θα λειτουργεί σε 4 γλώσσες (με 3 διαχειριστές-υποστηρικτές).

Ένα έργο σε εξέλιξη

Στην παρούσα φάση που το υλικό έχει ολοκληρωθεί στην ελληνική γλώσσα, πρόκειται να μεταφραστεί στα αραβικά και στα φάρσι, να προσαρμοστεί στην πλατφόρμα και να περάσει από κριτική ανάγνωση από 4 άτομα (2 φαρσόφωνα και 2 αραβόφωνα διαφορετικού φύλου και προφίλ) προκειμένου να οριστικοποιηθεί η ψηφιακή μορφή του.

Κατά τη φάση της εφαρμογής (η οποία θα διαρκέσει 8 εβδομάδες), το εκπαιδευτικό υλικό θα υποστηρίζεται από μια ομάδα ειδικών: τη σχεδιάστρια του εκπαιδευτικού περιεχομένου (Αντωνία-Μαρία Χαρτοφύλακα), 2 κριτικούς φίλους (φαρσόφωνος και αραβόφωνος συνεργάτες του έργου), τον διαχειριστή της πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης, μια σύμβουλο εκπαιδευτικού ψηφιακού περιβάλλοντος και τη σχεδιάστρια & συντονίστρια της δράσης (Αννα Αποστολίδου). Ο λόγος για αυτή την ενισχυμένη σύνθεση της ομάδας υποστήριξης είναι, όπως προαναφέρθηκε, οι επιπλέον γλωσσικές απαιτήσεις και κατά πάσα πιθανότητα οι μεγαλύτερες ανάγκες ψηφιακού εγγραμματοτισμού, καθώς και η συνεργασία μεταξύ συναφών ειδικών στο αντικείμενο, προκειμένου να αντιμετωπιστούν μη αναμενόμενα ζητήματα που ενδεχομένως να προκύψουν.

Βάσει των πορισμάτων που θα προκύψουν από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή του συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών, το έργο PRESS στοχεύει να παραδώσει μια ολοκληρωμένη μελέτη για τετραετές πρόγραμμα σπουδών βάσει του μοντέλου της πολιτισμικής και πολυμεσικής προσαρμογής, με απώτερο στόχο την ενσωμάτωση ενηλίκων προσφύγων στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα (Δράση 22). Η ομάδα σχεδιασμού και ανάπτυξης του υλικού αναγνωρίζει πως πρόκειται για ένα εξαιρετικά απαιτητικό και πειραματικό εγχείρημα αλλά, ακριβώς επειδή αποσκοπεί στο να καλύψει ένα σημαντικό διακριτό κοινωνικό & εκπαιδευτικό κενό, θεωρούμε ότι αξίζει να το διερευνήσουμε πιλοτικά και να εμβαθύνουμε στις ιδιαίτερες προκλήσεις που παρουσιάζει.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Adeoye, B. & Wentling, R.M. (2007). The Relationship Between National Culture and the Usability of an E-Learning System. *International Journal on E-Learning*, 6(1), 119-146. Chesapeake, VA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). Retrieved from: <https://www.editlib.org/p/6226/>

Retrieval date: 05/07/2017.

Aras, B. & Yasun, S. (2016). The Educational Opportunities and Challenges of Syrian Refugee Students in Turkey: Temporary Education Centers and Beyond, p. 1-15. Istanbul Policy Center-Sabancı University-Stiftung Mercator Initiative. Retrieved from: <http://research.sabanciuniv.edu/29697/1/syrianrefugees.pdf>

Retrieval date: 15/09/2017.

Deane, S. (2016). Syria's Lost Generation: Refugee Education Provision and Societal Security in an Ongoing Conflict Emergency. *IDS Bulletin*, 47(3). doi:<http://dx.doi.org/10.19088/1968-2016.143>

- Denman-Maier, E. (2003). *The Integration of Cultural Diversity into Knowledge Management and e-Learning Systems, Proceedings of I-KNOW '03*, Graz, Austria, July 2–4, 2003.
- Dryden-Peterson, S. (2015). Refugee Education in Countries of First Asylum: Breaking Open the Black Box of Pre-Resettlement Experiences. *Theory and Research in Education*, 14 (2), 131-148. Retrieved from: https://www.academia.edu/21044109/Refugee_education_in_countries_of_first_asylum_Breaking_open_the_black_box_of_pre-resettlement_experiences
- Retrieval date: 12/08/2017.
- Edmundson, A. (2007). *Globalized e-learning Cultural Challenges*. Hershey, London, Melbourne, Singapore: Information Science Publishing.
- Edmundson, A. (2009). Culturally accessible e-learning: An overdue global business imperative. Retrieved from: http://www.astd.org/LC/2009/0509_edmundson.htm
- Retrieval date: May 15, 2015.
- Edmundson, A. (2010). *Cases on Globalized and Culturally Appropriate E-learning: Challenges and Solutions*. Hershey, London, Melbourne, Singapore: Information
- Edmunson, A. (2013). *Cases on Cultural Implications and Considerations in Online Learning*. Hershey, Pa.: Information Science Review.
- Hos, R. (2016). Education in Emergencies: Case of a Community School School for Syrian Refugees. *European Journal of Educational Research*, 5 (2), 53-60. Retrieved from: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1099651.pdf>
- Retrieval date: 22/08/2017.
- Young, P. A. (2008). The Culture Based Model: Constructing a Model of Culture. *Journal of Educational Technology & Society*, 11(2), 107–118. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/jeductechsoci.11.2.107>
- Retrieval date: 01/09/2017.
- Λεοντίδου, Α., Πετροπούλου, Κ., Σκλιάς, Π., Κουρλιούρος, Η., Αράπογλου, Β., Αφουξενίδης, Α., Τσάμπρα, Μ., Λουκάκη, Α., Γριτζάς, Γ. (2013). *Γενική Γεωγραφία, Ανθρωπογεωγραφία & Υλικός Πολιτισμός της Ευρώπης*. Β' Έκδοση. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Πάτρα.
- Ράπτης, Κ. (1999α). *Γενική Ιστορία της Ευρώπης. Τόμος Α. Γενική Ιστορία της Ευρώπης από τον 6^ο έως τον 18^ο αιώνα*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Πάτρα.
- Ράπτης, Κ. (1999β). *Γενική Ιστορία της Ευρώπης. Τόμος β. Γενική Ιστορία της Ευρώπης κατά τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Πάτρα.

ⁱ Η παρούσα ανακοίνωση βασίζεται σε εθνογραφικό και ερευνητικό υλικό που έχει προκύψει στο πλαίσιο του έργου P.R.E.S.S. (Provision of Refugee Education and Support Scheme), το οποίο χρηματοδοτείται από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο υπό την επίβλεψη του ακαδ. υπεύθυνου καθηγητή Γ. Ανδρουλάκη.